

Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства

УДК 024:004.738.5

Бондаренко В. І.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

БІБЛІОТЕЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ПРОДУКТ ЯК ЧИННИК ВДОСКОНАЛЕННЯ ДИСТАНТНОГО ІНТЕРНЕТ- ОБСЛУГОВУВАННЯ

У статті проаналізовано принципи та специфіку створення бібліотечного інформаційно-аналітичного продукту. Розглянуто бібліотечний інформаційно-аналітичний продукт як чинник вдосконалення дистантного інтернет-обслуговування. Досліджено розвиток бібліотечних інформаційно-аналітичних підрозділів та їх значення в процесі задоволення дистантних користувачів у отриманні повної, синтезованої, якісно обробленої інформації.

Ключові слова: бібліотека, дистантне обслуговування, інформаційно-аналітичний продукт, інформаційно-аналітичний підрозділ.

Bondarenko V.

LIBRARY INFORMATIONAL ANALYTICAL PRODUCT AS A FACTOR OF IMPROVING THE QUALITY OF DISTANT INTERNET SERVICE

This article considers library informational analytical product as a factor of improving the quantity of distant Internet service. We have analyzed the principles and specifics of library informational analytical product. Much attention is given to the development of library informational analytical departments and to their importance in providing service to distant users in order to give them synthesized and well processed information.

Keywords: library, distant service, informational and analytical products, informational and analytical department

Глобальна інформатизація, спричинивши переоцінку ваги інформації в системі стратегічних ресурсів, які відображають рівень соціально-економічного розвитку країн, висунула бібліотеки в число значних, з точки зору задоволення соціальних потреб суспільства, інститутів формування і розповсюдження інформаційних ресурсів.

Сучасні бібліотеки реагують на процес інформатизації, використовуючи у своїй роботі нові джерела інформації, створюючи і удосконалюючи як нові види інформаційно-аналітичної продукції, так і нові форми бібліотечного обслуговування.

Бібліотеки на сьогодні, надають доступ як до окремих ресурсів, так і до окремих інформаційних матеріалів. Зокрема, сайти надають доступ не лише до каталогів, а й до повнотекстових баз даних, наукових, бібліографічних, аудіо, відео, фотоматеріалів. Водночас користувач, як правило, зацікавлений не лише в доступі до певного ресурсу, й у доступі до комплексної інформації з певної проблематики, що потребує часу для дослідження різних ресурсів та використання багатьох інструментів пошуку. Наприклад, щоб отримати комплексну інформацію з обраного проблемного питання користувач змушений здійснити пошук у каталогах, електронних архівах, інформаційному ресурсі «Наукова періодика України», реферативних базах даних, авторефератах дисертацій, передплачених ресурсах, інформаційно-бібліографічних та інших ресурсах тощо, що потребує часу та певних навиків в користуванні навігацією сайту.

У цьому контексті перспективним є надання доступу до тематичного комплексного ресурсу, організованого з використанням семантичних методів. Однак наявність у бібліографічному описі систематичного індексу та навіть традиційна реалізація пошуку через рубрикатор (коли необхідно спочатку відшукати відповідну тематичну рубрику за ключовими словами, а потім перейти до пошуку документів) не задовольняють потреби більшості користувачів, особливо недостатньо

обізнаних з принципами упорядкування знань у бібліотеках. Для цієї категорії користувачів упроваджуються інтуїтивно зрозумілі послуги, коли замість систематичного індексу на екрані користувач бачить інтерактивне гіперпосилання з тематичною рубрикою, натискаючи яке він автоматично отримує бібліографічну добірку за відповідною темою з величезного фонду бібліотеки [1, с. 140]. Прикладом може бути електронна колекція «Електронний архів В. І. Вернадського» на сайті НБУВ, яка включає різноманітні інформаційні ресурси й джерела (у тому числі рукописні та архівні матеріали, аудіо, відео та фото матеріали), пов'язані з творчим доробком видатного вченого та його науковою спадщиною.

Ще одним затребуваним способом задоволення інформаційних потреб користувачів бібліотеки є створення на основі різноманітних джерел синтезованого інформаційно-аналітичного продукту, який містить консолідовану інформацію, що спрощує осмислення проблеми.

У цьому випадку користувачу не потрібно переглядати великий обсяг розміщеної на різних ресурсах інформації з тематики, яка його цікавить, а пропонується скористатися підготовленими аналітичними матеріалами. Утім, для того, щоб підготовлений інформаційно-аналітичний продукт насправді давав доступ до якісної консолідованої інформації, опанування якою користувачем надало б йому змогу вирішити потрібні завдання, при створенні такого продукту має бути дотримана відповідна технологія, яку можна розділити на дві складові: інформаційну і аналітичну.

До процесу інформаційної роботи відноситься послідовна сукупність операцій (первинне опрацювання, відбір, накопичення, систематизація, зберігання, організація використання інформації), що дає змогу швидко зорієнтуватися в загальному потоці інформації, скоротити час на пошук потрібних матеріалів.

До процесу аналітичної роботи відноситься відбір і опрацювання матеріалів за темою дослідження – це підготовчий етап процесу аналітичної роботи, під час якого здійснюється пошук інформації, перевірка її якісних характеристик, а також її опрацювання, наукова експертиза з метою створення умов для правильної оцінки досліджуваних фактів, подій і явищ.

Забезпечення дистантних користувачів об'єктивною, повною, оперативною, аналітичною інформацією є можливим завдяки дотриманню в ході аналізу певних подій та процесів низки принципів: *об'єктивності* (передбачає, що результати аналізу не будуть залежати від упередження та особистих інтересів аналітика або кінцевого споживача аналітичного продукту); *повноти* (аналіз інформації повинен бути повним, тобто охоплювати всі аспекти явища, події, процесу, що досліджується); *достовірності* (аналіз повинен покладатися на достовірну інформацію та виключати з себе будь-які домисли аналітика); *обґрунтованості* (кожен висновок в аналітиці має бути підкріплений тими чи іншими фактами, аргументами); *компетентності* (аналіз повинен здійснюватися особою, що має спеціальні аналітичні навички, підготовку та освіту); *оперативності* (передбачає швидке реагування та аналіз досліджуваних подій або явищ); *актуальності* (інформація що аналізується має бути актуальною та достовірною); *поліваріантності можливих дій* (аналітика має рекомендувати рішення, що передбачають, за можливістю, найбільш імовірні варіанти розвитку подій, явища або процесу, що вивчається) [2, с. 310].

Специфіка аналітичного продукту полягає не лише у викладенні фактів, нехай і перевірених на достовірність, а й значною мірою, у їх інтерпретації та співставленні з іншими фактами, які мають відношення до певної проблеми, узагальненні та виробленні нової інформації на базі уже отриманої.

Слід зазначити, що при постійно зростаючих обсягах інформації при підготовці інформаційно-аналітичних матеріалів додаткової уваги потребує відбір інформації. Підготовка об'єктивної аналітики вимагає використання різноманітних за своїм характером джерел, що зумовлює необхідність ретельної її перевірки, оскільки часом інформація може бути неперевіреною, поверхневою, застарілою, носити кон'юнктурний характер. Тому при підготовці огляду аналітики мають враховувати: характер видання, політичну спрямованість його власників, визначити достовірність інформації шляхом порівняння її в різних джерелах. Також аналітики мають визначити, які джерела відкритої інформації спеціалізуються на даній тематиці, які з них є найбільш

доступними, професійними, об'єктивними, оновлювались найчастіше в цей період, джерела якої країни цікавлять [3, с. 68].

При цьому, в процесі створення інформаційно-аналітичного продукту ефективно використовується інформація як на паперових носіях (газети, журнали, доповіді, звіти, довідники державних та недержавних організацій, ділова та галузева преса, патентна документація, періодичні наукові видання, матеріали конференцій, прес-релізи, огляди, електронні варіанти цих видань), так і в електронній формі (телебачення, радіо, Інтернет). Крім засобів масової інформації, корисною є інформація, отримана вербальним способом, тобто через спілкування з безпосередніми носіями інформації.

Використання електронних технологій, зокрема Інтернет, дає можливість забезпечити високий рівень оперативності підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів (сайти «павутини» швидше за друковані ЗМІ реагують на будь-які події у світі та в Україні) та об'єктивність матеріалів, які готуються на основі вивчення полярних точок зору на соціальні, політичні та економічні явища, широкого діапазону використаних веб-ресурсів з будь-якої проблеми. Крім цього, сьогодні більшість друкованих регіональних періодичних видань мають електронні версії, що дає можливість більш оперативно використовувати інформацію з регіонів.

Варто відзначити, що розвиток бібліотечних інформаційно-аналітичних підрозділів тісно пов'язаний із необхідністю вирішення завдань, обумовлених загальним розвитком інформаційної функції бібліотек в процесі переходу до інформаційного суспільства, їх зростаючим значенням у формуванні інформаційного простору, а також зацікавленості дистантних користувачів у отриманні повної, синтезованої, якісно обробленої інформації. Так, у складі НБУВ функціонують як інформаційно-аналітичні підрозділи Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ), Національна юридична бібліотека (НЮБ), Фонд Президентів України (ФПУ), кожен з яких має специфічні завдання.

Так, СІАЗ – науковий підрозділ, що здійснює інформаційний аналіз економічних, політичних, національних, соціальних та культурно-освітніх процесів у державі, діяльності органів влади, політичних партій та громадських організацій, підготовку інформаційно-аналітичних та аналітично-прогнозних видань в інтересах основних категорій користувачів. Його діяльність полягає у підготовці інформаційно-аналітичної та аналітично-прогнозної продукції на базі використання інформації електронних і друкованих ЗМІ, всіх видів фондів НБУВ, інших відкритих джерел.

Національна юридична бібліотека забезпечує дослідження громадської думки про ефективність правотворення, суспільні потреби в його вдосконаленні, перспективи його розвитку в контексті суспільної еволюції.

Фонд Президентів забезпечує пошук, аналіз, синтетичну обробку інформації для формування бібліографічних та аналітичних матеріалів з проблематики функціонування інституту президентства в Україні та за кордоном з подальшим їх введенням у суспільний, науковий та культурний обіг.

Серед замовників інформаційно-аналітичних підрозділів НБУВ – вищі та регіональні управлінські структури, наукові установи, громадські організації. ФПУ здійснює інформаційно-аналітичне та бібліотечно-бібліографічне обслуговування Президентів України та їхніх служб.

У інформаційно-аналітичній продукції підрозділів, зокрема в таких інформаційно-аналітичних журналах та бюлетенях як «Україна: події, факти, коментарі», «Соціальні мережі як чинник інформаційної безпеки», «Резонанс», «Шляхи розвитку української науки», «Безпека підприємництва», «Конституційний процес: політико-правові аспекти діяльності», «Громадська думка про правотворення», «Економічна діяльність: нові орієнтири і ризики», «Ініціативи Президента України Петра Порошенка (шляхи реформування)», «Ініціативи Президента України Петра Порошенка (електронне урядування)», «Україна у відгуках зарубіжної преси» висвітлюються та аналізуються найактуальніші події суспільного життя в економічній, політичній, соціальній та культурній сферах, проблеми ефективності державотворчого процесу в Україні.

Видання інформаційно-аналітичних підрозділів призначені для науковців, політологів, соціологів, юристів та журналістів, які займаються вивченням та аналізом питань функціонування державної влади в Україні, проблем внутрішньої та зовнішньої політики України, а також для

співробітників відповідних державних служб у ході виконання ними безпосередніх функціональних повноважень, вирішення актуальних проблем та вдосконалення роботи державних структур і їхніх підрозділів.

Варто відзначити, що інформаційно-аналітичні продукти НБУВ є у відкритому он-лайн доступі, що дає змогу розширити аудиторію потенційних користувачів бібліотеки, а також підвищити ефективність комунікаційної ролі бібліотечних інституцій.

Пріоритетним і перспективним напрямом роботи підрозділів є підготовка інформаційно-аналітичних продуктів «на випередження». Ідеться про підготовку аналітичних довідок, прогнозів з тих проблем, які вже найближчим часом можуть стати ключовими. Для цього не лише ведеться комплексне розроблення найважливіших суспільно-політичних, соціально-економічних, культурно-освітніх та інших питань, а й готуються матеріали, які надсилаються потенційним замовникам з метою вивчення їхніх запитів та шляхів подолання можливих проблем. Так, підготовка продукції здійснюється за принципом «інформація на базі інформації». В її складі можна виокремити: інформаційно-аналітичні матеріали – оперативна аналітика, яку виконують в режимі «сьогодні – на сьогодні»; аналітичні матеріали, які потребують опрацювання більшої кількості різноманітних за своїм характером джерел і ґрунтуються на систематичному дослідженні певної проблеми; прогнозні матеріали; рейтингові матеріали.

Останні дають змогу провести моніторинг реалізації соціально-політичних, економічних, культурно-освітніх ініціатив, їх підтримки громадськістю, визначити ступінь ефективності здійснюваної відповідними структурами інформаційної політики і таким чином сприяють виробленню оптимальних механізмів їх діяльності.

Фактично для користувачів створюються умови, при яких скорочуються витрати часу, необхідні для ознайомлення з широким спектром різнопланової інформації, а, отже, вивільняється час для її аналізу і переосмислення.

Отже, на основі якісної інформаційно-аналітичної обробки інформації здійснюється комплексне дистантне обслуговування, забезпечується зростаюча потреба охоплення нею різних категорій користувачів.

У свою чергу поповнення повнотекстових баз даних бібліотек інформаційно-аналітичними продуктами, що містять консолідовану інформацію, сприяє формуванню масивів структурованої, тематичної інформації в складі електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів, введенню в обіг суспільно значущої інформації та реалізації бібліотекою свого призначення як суспільного інформаційно-комунікаційного інституту.

Список використаних джерел:

1. Лобузін К. *Технології організації знань у бібліотечно-інформаційній діяльності* : монографія / Катерина Лобузін ; відп. ред. О. С. Онищенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2012. – 375 с.

2. Бондаренко В. *Технологія створення і специфіка використання інформаційно-аналітичного продукту в контексті запитів сучасних замовників* / В. Бондаренко // *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. – Київ, 2009. – Вип. 25. – С. 305–313.

3. Телешун С. О. *Політична аналітика, прогнозування та політичні консультації* / С. О. Телешун, А. С. Баронін. – Київ : Паливода, 2001. – 112 с.